

РИНОК ЯЧМЕНЮ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

САВІЦЬКА С.І., К.Е.Н.,

ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Проаналізовано поточні умови формування, основні показники виробництва та процеси ціноутворення на ринку ячменю в Україні. Викладено результати дослідження стану і тенденцій розвитку світового ринку ячменю і місце України в ньому.

The current terms of forming, basic indexes of production and processes of pricing at the market of barley, are analysed in Ukraine. The results of research of the state and progress of world market of barley trends and place of Ukraine are expounded in him.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ячмінь належить до найбільш поширених сільськогосподарських культур у світовому землеробстві і вирощується ще з доісторичних часів. У світовій структурі посівних площ ячмінь займає четверте місце після пшениці, рису та кукурудзи, а в Україні за цим показником він поступається лише озимій пшениці. Таке широке розповсюдження ячменю пов'язане з його універсальним використанням [2].

Попри те, що ячмінь використовують на продовольчі, кормові та технічні цілі, він вважається цінною зернофуражною культурою. В 1 кг цього зерна міститься 1,2 к. од. і 100 г перетравного протеїну, а також понад 12% білка, близько 77% вуглеводів, майже 2% жиру, до 3% зольних елементів. Білок ячменю насичений амінокислотами, а за вмістом у ньому лізину і триптофану переважає решту злакових культур. Тому при збільшенні в раціонах ячмінної дерті чи висівок тварини швидко набирають масу і стають більш стійкими до несприятливих умов [3]. Проте у перспективі вітчизняні аграрії можуть зменшити виробництво цієї культури. Коливання пропорції світового виробництва зерна призводить до напруги не лише в аграрній сфері, але й соціальній, що вимагає постійного моніторингу динаміки змін його обсягів й аналізу тенденцій розвитку ринків як всередині країни, так у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку ринку ячменю відображенні у наукових працях таких учених як П.Саблук, О.Маслак, С. Чмирь та ін..

Формулювання цілей статті. Дослідити сучасний стан та визначити перспективи розвитку ринку ячменю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна належить до одного з найбільших світових виробників ячменю та є провідним експортером цього зерна. Попри зменшення обсягів площі вирощування ячменю під урожай 2012 р. до 3,5 млн. га, отримали врожай у 6,9 млн. т, тобто на третину менше минулорічного. Порівняно з 2011 роком зменшилася і урожайність культури. Вона становила 21,1 ц з га що на 15% (3,6 ц) нижче попереднього рівня. (рис. 1).

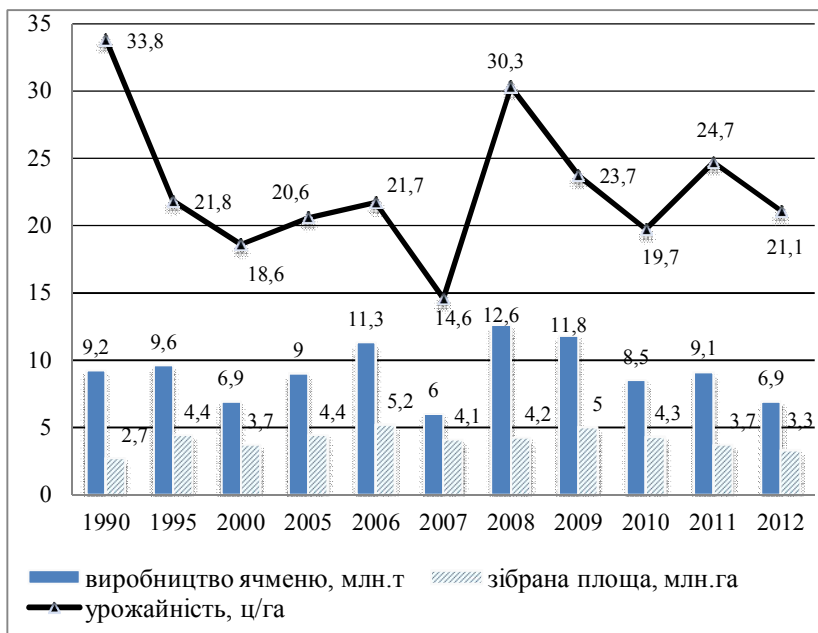

Рис. 1. Динаміка виробництва ячменю в Україні

На нестабільність валового виробництва зерна ячменю у різні роки відчутний вплив здійснило коливання урожайності. Однією з основних причин такого явища є порушення технології вирощування - відсутність науково обґрунтованих сівозмін, коли під ячмінь залишають, як правило, найгірші попередники, що дуже висушують та виснажують ґрунт (соняшник, ріпак тощо); неякісний обробіток ґрунту; відсутність або недостатня кількість внесення добрив; низький рівень застосування засобів захисту рослин; неправильне формування сортового складу, без урахування біологічних та технологічних особливостей і вимог сорту [2].

Суттєвий вплив на врожайність зерна має погодні фактор. У західних регіонах країни сформувалися досить складні агрометеорологічні умови, що проявляються у зволоженні ґрунту на фоні не дуже високого температурного режиму. Це призводить до виникнення захворювань сільськогосподарських культур та поширенню шкідників і, як наслідок, втрати врожайності [4].

Завдяки значним зусиллям вітчизняних селекціонерів та рослинників сучасні сорти ячменю здатні забезпечувати високу врожайність. Подальша інтенсифікація сільськогосподарського виробництва (застосування високих доз добрив, особливо азоту, засобів захисту рослин і регуляторів росту) з одночасним впровадженням покращених сортів інтенсивного типу призвела до того, що за останнє десятиліття врожайність зернових значно зросла у країнах європейської спільноти [2] (рис. 2).

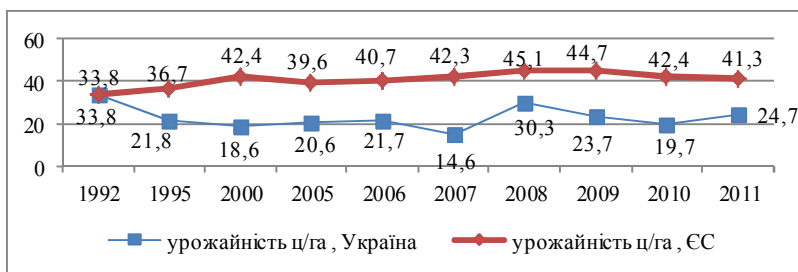

Рис. 2. Динаміка урожайності ячменю в Україні і ЄС

** на основі даних [1]*

За своїми біологічними особливостями ячмінь має високу потенційну урожайність. Ця культура здатна досягати урожайності зерна 55 – 65 ц/га. Враховуючи специфіку кліматичних умов та особливості нових сортів ярого ячменю, що по-різному реагують на окремі елементи технології, при їх вирощуванні, необхідно встановити оптимальні рівні технологічних заходів, які забезпечують отримання гарантованого врожаю. Технологія вирощування ячменю ярого повинна передбачати створення умов, за яких повністю реалізуються потенційні можливості культури за якісними та урожайними показниками. Це використання кращих попередників, чітке дотримання агротехнічних заходів та строків їх проведення [2].

Україна останні роки стрімко втрачає свої позиції як масштабного експортера ячменю. Цьому також сприяє політика держави (квотування, відміна повернення ПДВ, експортне мито. Нагадаємо, в 2011/2012 маркетинговому році серед введених з початку

сезону мита на зернові сама висока ставка (14% не менше 23 євро/тонн) була на ячмінь і діяла до початку 2012 року, тоді як на пшеницю і кукурудзу – до 22 жовтня 2011 року.

Така непостійність умов роботи вимушує багатьох трейдерів відмовлятися від ячменю на користь інших культур, що позначається на втраті привабливості даної культури для аграріїв [6]. Таким чином, український ячмінь виявився менш конкурентним на зовнішньому ринку, а Україна з №1 світового експортера ячменю (2008/09 і 2009/10) опустилася у 2012 році, пропустивши вперед Австралію і ЄС (рис. 3).

Урожай ячменю у 2012 році навряд чи дозволив би сформувати на експорт 2.5 млн. т, якби не залишки попереднього урожаю. На 1 червня 2012 року в Україні нараховувалося біля 2 млн. т ячменю. Збереження експортного мита позначилися на зниженні цін на ячмінь. Якщо на початку серпня за 1 т ячменю у центральних регіонах України платили 1,70-1,75 тис. грн., то до грудня зерно подешевшало на 300-400 грн. При реалізації урожаю в період зниження цін рентабельність виробництва становитиме близько 25%, що є невисоким мотивуючим фактором до вирощування цієї культури.

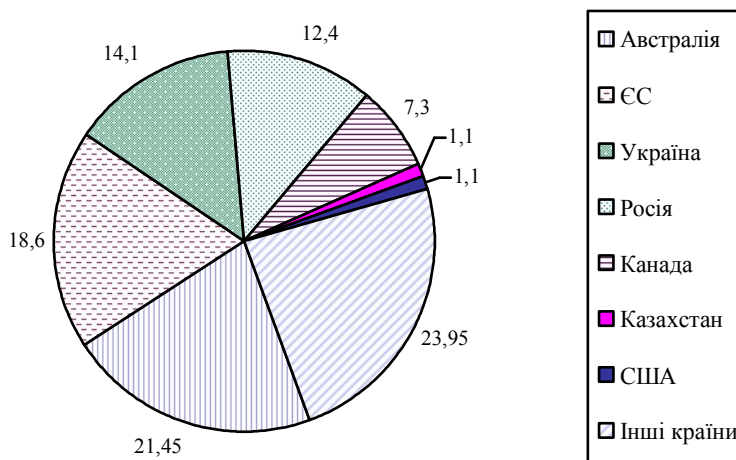

Рис. 3. Структура світового експорту ячменю

**розраховано на основі даних [5]*

Як наслідок, намагаючись підвищити рентабельність виробництва, аграрії можуть віддати перевагу більш затребуванім на ринку видам зерна. Наразі є багато таких виробників, які прийняли

рішення у майбутньому замінити посіви ячменю на користь кукурудзи. До таких результатів дійшли провідні аналітичні агенції після опитування сільгоспвиробників з різних регіонів України. На думку експертів, це є обґрунтованим, адже у зерновій групі кукурудза має найвищу рентабельність виробництва, яка поступається лише ріпаку та соняшнику. Ціни на фуражне зерно, зокрема пшеницю та кукурудзу, знаходяться майже на одному рівні з цінами на ячмінь. Якщо у грудні 2010 року ячмінь коштував 1,55-1,60 тис. грн./т, то пшениця та кукурудза - 1,58-1,60 тис. грн./т. У грудні 2011 року, коли вартість ячменю становила 1,35-1,42 тис. грн./т, пшениця та кукурудза для кормових цілей коштували на 50 грн. дешевше. [4]

Висновки. Таким чином, враховуючи світові тенденції, українське зерно користується попитом на зовнішньому та внутрішньому ринку. Наразі важко прогнозувати, як змінюватиметься ситуація на внутрішньому та світовому ринку ячменю у новому сезоні, оскільки на неї впливають природні та економічні фактори. З одного боку, це зміна клімату, що супроводжується посухами та повенями, з іншого, - відсутність стабільності з курсом євро та долара США, цінами на нафту та розвитком економіки у світі.

Прогнози аналітиків та можновладців свідчать про збільшення виробництва ячменю в новому сезоні. Але для того, щоб воно було ефективним потрібно збільшувати інвестиції в галузь, зокрема в сучасну техніку та технології, на законодавчому рівні захистити інвесторів та зменшити вплив існуючих ризиків.

Література.

1. Кушнір І. Виробництво ячменю в Україні, 1992-2010 роки. [Електронний ресурс] / І. Кушнір – [Режим доступу] http://www.kushnir.mk.ua/2012/05/1992-2010_2780.html
2. Манько К., Музафаров Н. Ячмінь ярий: сучасні технології вирощування [Електронний ресурс] // Агробізнес сьогодні/ К. Манько Н. Музафаров. – [Режим доступу] <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/1044.html?ed=61>
3. Маслак О. Ринок ячменю: підсумки та перспективи // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс] / О. Маслак. – [режим доступу]. – <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/17-2010-06-11-12-52-32/846-2012-02-02-12-33-09.html>
4. Маслак О. Ціна нового врожаю // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс] / О. Маслак. – [Режим доступу] <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/17-2010-06-11-12-52-32/1182-2012-08-18-12-49-47.html>
5. Мировая торговля ячменем – 2012 г. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] http://agribit.com.ua/sites/default/files/yachmen_eksport_import.pdf
6. Украина может собрать наименьший урожай ячменя <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2012/06/29/282447>